



ЕКОЛОГІЧНА КУЛЬТУРА — напрям людської діяльності та мислення, від якого істотно залежать існування сучасної *цивілізації* та її сталий розвиток. Дослідження взаємовпливу соціального і природного в житті людини дає змогу говорити про специфічні прояви культури в екологічному сенсі. Без знання проблем, що належать до екологічної культури, не можна зрозуміти, чому одні етноси живуть у злагоді з природою, тобто є екофільними, а інші залишають після себе руїну, будучи екофобними; чому в одних випадках людська діяльність створює гармонійні ландшафти та екосистеми, а в інших — довкілля перетворюється на пустелю.

Екологічна культура — це сукупність дій і технологій освоєння природи людиною, які забезпечують рівновагу в системі «людина — довкілля»; теоретична галузь знань про місце людини в біосфері як діяльної істоти, що організовує її структурні та функціональні блоки; одна з форм культури, здатність людини відчувати світ і пристосовувати його до себе. Екологічна культура є складовою людського життя з часів його виникнення.

Екологічна культура — життєдіяльність людини, за якої досягається взаємна адаптація довкілля та людини. Екологічна культура розглядає питання, пов'язані з використанням природи людиною, її перетворенням у власних інтересах, а також із наслідками такої діяльності. Основоположний принцип екологічної культури — відповідність соціального та природного в межах єдиної системи. Встановлення цієї відповідності у всіх сферах суспільного життя сприяє його екологізації та гармонізації самої суспільної системи. Екологічна культура виражає міру освоєння суб'єктом природоперетворювальної діяльності, відповідності соціального та природного як складових єдиної системи.

Екологічна культура лежить в основі екологічної діяльності та екологічної поведінки, які містять суспільно вироблений спосіб самореалізації людини в природі, культурні традиції, життєвий досвід, моральні почуття та оцінку ставлення людини до природи. І хоча феномен екологічної культури став надбанням 20 ст. з усвідомленням людством необхідності перелаштування свого життя для збереження безпеки й здоров'я, про екологічний компонент культури (який проявлявся як сукупність певних екокультурних норм, заборон та дозволів) можна говорити від появи людини. Екокультурні норми розвиваються під впливом способу перетворення природного простору, що панує в суспільстві. На кожному етапі розвитку вони охоплюють найсуттєвіші надбання способів організації людської діяльності, накопичених суспільством упродовж еволюції.

Екокультурні стереотипи поведінки є транслятором досвіду екологічної діяльності людей від покоління до покоління, збереженням певної сталої складової. Як рушійна сила у відносинах між суспільством та природою, екологічна культура прагне до створення якісно нової системи засобів і механізмів, що сприяють розв'язанню проблеми глобальної екологічної кризи.

Головна функція екологічної культури — організація взаємовідносин суспільства та природи з урахуванням практичних потреб суспільства, забезпечення підтримки стабільного стану природи для збереження умов існування й розвитку людства. Інші функції екологічної культури: виховна (формування певних стереотипів поведінки щодо природи окремих індивідів та суспільства загалом), прогностична (створення можливості передбачення наслідків людської діяльності, результатів перетворення природи), регулятивна (управління ставленням суспільства до природи в процесі господарської діяльності).

В екологічній культурі формується екологічний світогляд особистості в процесі оволодіння навичками практичної діяльності щодо природи; розвивається на основі професійної екологічної освіти, інформування та виховання екосистемного мислення. Виховання і формування екологічної культури — проблема, до якої потрібно підходити комплексно із залученням фінансових, освітніх, політичних та правових чинників. Екологічна культура спирається на кращі гуманістичні, екофільні традиції культури; формує прихильне і дбайливе ставлення до всіх форм життя та умов, які його забезпечують. Людина має усвідомити себе частиною природного космосу, зрозуміти свою роль у підтриманні природної рівноваги.

Розв'язання проблеми глобальної екологічної кризи можливе лише в рамках екологічної культури, яка є необхідною передумовою оптимізації й гармонізації системи «суспільство — природа». У цих умовах екологічна культура виконує функцію самозбереження суспільства. Див. [Екологія культурна](#).

Рекомендована література

1. Тарасенко Н. Ф. Природа, технология, культура. К., 1985;
2. Голубець М. Екологія й культура: до питання про структурно-функціональні зв'язки // Ойкумена. 1991. № 1;
3. Конищева И. И. и др. Ресурсосбережение: Эколого-экономические аспекты. К., 1992;
4. Гумилев Л. Этносфера: история людей и история природы. Москва, 1993;

5. Крисаченко В. С. Екологічна культура: Теорія і практика. К., 1996;
6. Товстоухов А. В., Хилько М. І. Екобезпечний розвиток: Пошук стратегем. К., 2001;

7. Крисаченко В. С., Хилько М. І. Екологія. Культура. Політика: Концептуал. засади сучас. розвитку. К., 2002.

Р. М. Конта

Бібліографічний опис:

Екологічна культура / Р. М. Конта // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2009. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-18680>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).